

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

4 Quot testes in causis criminalibus requira[n]tur, & quomodo plenè
probent.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

non capitale, non est licitum transigere, nisi in crimine falsi. vtrumque habetur L. Transigere. 18. C. de transacionib. In criminibus priuatis, generatim transactio est licita. Ita Glossa in c.1. de colul. insinuat. hæc tamen intelligenda sunt ante accusationem; nam post accusationem non potest fieri sine auctoritate Iudicis. Verum in his videnda sunt leges & consuetudines Prouinciarum: nam hæc, quæ ex Iure communi allata sunt, supponunt accusationem fieri cum inscriptione; vt patet 7. & C. ad Turpilianum: quæ tamen iam vix est in vsu. Adde, si accusator aliter quam par est desistat, posse Iudicem procedere per inquisitionem, vt communiter Doctores docent.

DUBITATIO IV.

Quot testes in causis criminalibus requirantur, & quomodo plene probent.

23 **N**Otandum est, neminem condemnari posse, nisi per publicam scientiam constet Iudici de crimine & criminis auctore: quia cum ex potestate publica, iudicia exerceat, sententia, præfertim condemnatoria, ex publica scientia proficisci debet. Tribus autem modis crimen per publicam scientiam constare potest. Primò, Si ipse Iudex cum tribus vel quatuor aliis deprehendat illum in flagranti delicto. Secundò, Si reus in iudicio confiteatur crimen. Tertio, Si testibus conuincatur. hic tertius modus est ferè ordinarius. itaque inquirendum est, quot & quales testes requirantur.

Tribus modis delictu parere potest.

24 **D**ico Primò, Quando per testes veritas inquiritur in causis criminalibus, requiruntur & sufficiunt duo testes legitimi, fide digni, & omni exceptione maiores. est communis sententia DD. vtriusque Iuris, & Theologorum. & colligitur ex L. Vbi numerus. 12. 7. de testibus. & cap. Licet vniuersis. 23. de testibus. & cap. Cum esses. 10. de testamentis.

Duos testes requiri.

Duos requiri, ita vt vnus non sufficiat ad condemnandum, Iure gentium receptum est: facile enim vnus peruertere posset. duos autem peruertere & efficere vt conformiter loquantur, nec vsquam se falsitas prodat, est valde difficile. Nec obstat, quòd quidam dicant id esse Iuris naturæ; quia Ius gentium passim vocatur Ius naturale, eò quòd ratio naturalis omnes gentes id docuit. propriè tamen loquendo, non est vniuersum Iuris naturæ, posset enim Respub. Principi sapienti & iusto dare potestatem condemnandi ex propria scientiâ cum vno teste, vel etiam sine teste: imò probabile est Principem in quibusdam casibus hanc potestatem habere, vt dictum est cap. 29. dub. 11. Credo tamen Respub. non posse dare potestatem Principi, vt etiam quando ipse alia ratione de crimine non est certus, ex dicto vnus testis condemnare possit: quia non habetur sufficiens certitudo ex vno teste, ad pœnam mortis, vel mutilationis inferendam; nisi fortè testis sit summæ auctoritatis & fidei, & hac ratione est propriè Iuris naturæ vt sint duo testes, id est, non pauciores, quàm duo.

Quadam ratione est Iuris naturalis, quadam gentium.

25 **D**uos sufficere, similiter est Iuris gentium; non quòd Ius gentium præcipiat vt duo sufficiant; sed quia non plures requirit, sed permittit reum ex duobus testibus condemnari. Huic tamen non

Duos sufficere.

obstat, quin Ius ciuile vel Canonicum in aliqua causa possit plures requirere. sic Iure Canonico ad condemnandum Episcopum Cardinalem requiruntur 72. testes: ad Presbyterum Cardinalem 64. ad Diaconum Cardinalem 27. ad reliquos Clericos 7. vt patet cap. 3. Præsul. 2. qu. 5. ex Siluestro Papa. Ratio est, quia isti apud multos sæpè sunt in magna inuidia, eò quòd alios corripere debeant, quia ex eorum damnatione multum detrahuntur existimationis & reuerentiæ, quæ debetur ministris Ecclesiæ. Norat tamen Clarus qu. 66. hunc numerum testium in praxi non feruari. Sic etiam Iure ciuili in testamentis clausis requiruntur 7. testes, in apertis quinque, in codicillis quinque, in criminalibus tamen hoc Iure sufficiunt duo: quia in testamentis plures sunt insidiatore, & testator mortuus non potest suam mentem interpretari.

27 Plures requiruntur ad condemnandos Ecclesiasticos.

Petes Primò, Vtrum etiam Iure diuino positum hic numerus testium sit definitus.

28 Nò est mo. do Iuris diuini positum.

Respondeo, In Lege veteri ita definitum fuisse, vt patet Deut. 17. In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. nemo occidatur vno contra se dicente testimonium. & cap. 19. Non stabit vnus testis contra aliquem, quidquid illud peccati & facinoris fuerit; sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. In noua tamen Lege hoc Ius nõ obligat, nisi quatenus continet id quòd est Iuris naturæ; quia omnia præcepta Legis veteris, qua parte continent Ius positium, cessarunt per mortem Christi. Nec obstat illud Matth. 18. vbi Dominus iubet fratrem peccantem corripere coram vno vel duobus testibus, vt, inquit, in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Solum enim vult ostendere id esse consentaneum Legi veteri, & rationi naturali: optimè enim poterit per duos vel tres testes conuinci, si neget se malè fecisse.

Petes Secundò, Vtrum duo testes requirantur præter accusatorem?

Respondeo, Iure ciuili & Canonico duos testes requiri præter accusatorem, vel id quòd vicem accusatoris supplet, vt patet ex dictis c. 29. dubit. 12. quia Iudex non potest procedere sine accusatore vero vel ficto. Puto tamen id neque Iure naturali, neque Iure diuino positum, neque Ius gentium esse necessarium. Non Iure naturali aut gentium, quia accusator non requiritur vt ipse ex se adferat vllam probationem vel confirmationem delicti; sed solum vt excitet & quodammodò cogat Iudicem ad causam cognoscendam, quam ipse illi probat tantummodò per testes; itaque tota cognitio & certitudo criminis commissi est ex testibus: atqui Iure naturæ non requiritur, vt Iudex aliunde excitetur ad causæ cognitionem; sed hoc constitutum est Iure positum ad coercendum malignitatem, qua alioquin Iudices vtri possent, si sponte sua, vel relatione alicuius priuati extrajudicialiter facta, possent causas inchoare, nulla infamia præcedente. Deinde quando crimen est manifestum, & auctor omnino occultus, si accedant duo testes, potest condemnari, & tamen nullus hic est, qui hunc in particulari accuset: (nisi fortè fiscalis, qui tamen non scit aliunde quàm ex illis duobus testibus) quòd enim crimen notorium dicatur vicem accusatoris supplere, eatenus tantum verum est, quòd instar accusatoris excitet Iudicem, vt procedat ex officio. Non etiam Iure diuino requiritur accusator à teste distinctus, quia Deut. 17. & 19. solum requiruntur duo testes, vt quis possit condemn-

29 Accusator solo Iure positum requiritur præter duos testes.

30

demnari ad mortem. & Matth. 18. is qui corripit fratrem, & postea illum denuntiat Ecclesie, vocatur testis; ut patet ex verbis Domini, cum ait, *Corripit eum inter te & ipsum solum: si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* si enim unum adhibes, iam estis duo testes: si duos, estis tres. ipse ergo, qui accusat vel denuntiat, testis est, si deponat eo modo quo testis debet: & satis unum huic accedere. unde patet Iure diuino non fuisse necessarios duos testes, præter accusatorem vel denuntiatorem; sed unum fuisse satis, si ipse ut testis poterat deponere.

31 Dices, Qui furantur fructus ex hortis, vel ligna ex siluis, puniri solent ex foliis custodis testimonio: ergo non requiruntur duo testes; imò vnus sufficit, qui sit accusator pariter & testis.

Respondeo, Custodis testimonium non sufficere ad condemnationem absque alijs indicijs, si reus neget; sed tantum ad inquirendum, examinandum, & minandum. Adde, ad leuem aliquam castigationem, quæ sit absque infamia, irrogandam, posse interdum unum testem, si simul sit accusator, sufficere, ut solet fieri in scholis inter studiosos: ad grauem autem pœnam, cui coniuncta infamia, requiruntur duo testes, præter id quod supplet vicem accusatoris.

32 Dico Secundò, Ut duo testes plenè probent, requiritur Primò, Ut deponant iurati. Secundò, De eodem facto. Tertio, Quòd sensu externo illud perceperint, (v.g. quòd viderint occidentem; furantem; audierint blasphemantem.) Quarto, Ut sint omnni exceptione maiores.

Primùm, Ut sint iurati, patet cap. Nuper. §. 1. de testibus, vbi Honorius III. ait, *Nullius testimonio, quantumvis religiosus existat, nisi iuratus deposuerit; in alterius præiudicium debet credi.* Idem patet cap. Tuis. quæst. 39. eodem titulo, vbi Panorm. ait, *Ne Episcopo quidem, ut testi credi in alterius præiudicium, nisi iurato.* Ratio est, quia absq; iuramento facilius est mentiri quàm cum iuramento; diuini enim Numinis reuerentia prohibet mentiri iuratum. debet autem veritas in iudicijs certissimo modo inuestigari. Porro iurare debet se dicturum totam veritatem, quam in causa præsentis nouit, nulla falsitate adiecta, ut patet cap. 20. Hortatur. §. quæst. 9.

33 Secundò, Ut de eodem facto, patet; quia alioquin non erunt contestes, sed testes singulares, quorum alter alterius dictum non confirmat, sed uterque suam tantum: & sic erit tantum probatio per unum testem. unde debent conuenire in tempore, loco, & delicti specie: nam ex diuerso tempore & loco colligitur non esse idem factum, de quo deponunt. si tamen alter exprimat certum diem, alter dicat se non meminisse diei, valet. Secus tamen si alium diem exprimeret; tunc enim putaretur aliud factum: nisi ipsum sit tale ut non possit fieri. Unde sequitur, si vnus testis deponat de vna propositione hæretica asserta à reo, & alius de alia, non plenè probari hunc esse hæreticum; quia neutra hæresis est plenè probata: sicut enim nemo potest probari esse homicida, aut adulter, aut fur, aut sacrilegus, nisi unum idemque factum externum per duos testes probetur; ita etiam nemo potest probari hæreticus, nisi vna eademque hæresis asserta, per duos testes probetur. Quare fallitur Gomezius, & Iurisperiti quos ipse citat cap. 12.

Vna eadẽ hæresis per duos probanda.

nu. 12. contrarium absque firma ratione vel textu tenentes. nam quòd ipsi dicunt hæresim continere multas species; ac proinde si vnus testis deponat de vna hæresi & alius de alia, plenè probati delictum in genere, quod ex speciebus resultat; idem dici potest de furto, & reliquis delictis; continent enim multas species seu facta, ex quibus resultat aliquem esse furem. Fatendum tamen est, huiusmodi probationem esse plus quàm semiplenam: nam vtraque est semiplena; sed quia sunt de factis diuersis, non possunt vnâ plenam conficere. Altera tamen alteri addit nouum indicium, seu suspicionem. Quòd si duo de eadem hæresi asserta deponant, & solum in tempore discrepent, plenè probant; quia in substantia delicti conueniunt: & quamuis non sit idem numero actus, tamen quia est idem numero significatum, habetur pro eodem actu: imò discrepantia temporis interdum facit ad maiorem fidem.

Tertium est, Ut sensu externo perceperint, L. Sola. 4. C. de testibus, vbi Glossa & communiter Doctores, & cap. Si testes. 4. §. Solam. 4. q. 3. Ratio est, quia non possunt esse certi de facto externo, nisi per aliquem sensum. unde si solum ab alijs audierint, non probant plenè, sed solum faciunt indicium ad inquirendum ab illis.

Quartum est, Ut sit omni exceptione maior, de qua dubitatione sequenti.

DUBITATIO V.

Quinam sint testes idonei, qui minus idonei.

Notandum est, quosdam dici testes idoneos, seu omni exceptione maiores, eos nimirum contra quos nihil potest Iure opponi, cur minus sit illis fides adhibenda, seu cur non sint ad testificandum admittendi. Minus idonei sunt, quibus aliquid opponi potest, vel ex natura rei, vel ex Iuris dispositione. & quia omnes habentes perfectum vsum rationis sunt idonei, nisi aliquid in illis sit, ob quod Ius velit eos censerè minus idoneos, videndum est quinam Iure repellantur: sic enim intelligitur quinam sint omni exceptione maiores.

Primùm igitur in causis criminalibus Iure Canonico repellitur mulier, ob fragilitatem sexus & ingenij mutabilitatem. Ita habetur cap. Forum. 10. sub finem, de verb. significat. & cap. 16. Mulierem. 33. qu. 5. Iure tamen ciuili in omni causa admittitur, L. Ex eo. 18. 7. de testibus. præterquam in testamento, L. Qui testamento. 20. §. Mulier. 7. Qui testam. fac. poss. Ita communiter tradunt DD. ut docet Gomezius cap. 12. num. 13.

Secundò, Repellitur minor viginti annis, L. In testimonium. 10. 7. de testibus dictum tamen eius facit indicium sufficiens ad capiendam informationem; non tamen ad torturam, ut ibidem docet Gomezius. unde non est verum, quod ait Siluest. v. Testis, qu. 1. dictum impuberis facere indicium ad torturam. Si tamen sit puer, (id est, quatuordecim annorum in masculo, duodecim in femina) admittitur in ciuilibus.

Tertio, Inimicus eius contra quem testimonium dicitur. hic repellitur etiam in criminibus exceptis, in quibus alij testes minus idonei admittuntur, ut in probanda simonia, hæresi, & similibus;